

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гараа

2003
Оной
августын
30
Суббото

№ 21(148)
(20810)

Намарай
экин
сагаан
бишэн
нарын
3
гарагай
7

Бурятия

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан мэдээсэнэ

ХОЛЫН ХАРААТАЙ ЗОРИЛГО

Можо нютагуудай продукт үйлэдбэрилгыг хүн бүхэнэй хүртээсэдэ Россин хэмжээндэ гаргах, социально-экономическа хүгжэлтыг эршэдхэхэ, мүн үгытэй ядуу байдалыг зайсуулха, гүрэнэй социальна лаб хангалгануудыг бэлүүлхэ талаар Правительствын холын хараатай зорилго тодорхойлогдоо гэжэ Бурядайд Президентын Зарлиг дотор хэлэгдэнэ. Республика дотор индикативна хүтэлбэрлгын гуримыг саашадань нарижуулан найжаруулха хэмжээнүүдтэ энэ зорилго хабаатай байна.

Республикын гүйсэдхэхэ засагай зургаануудта индикативна хүтэлбэрийн гурим нэбтэрүүлгэ дэлгүүрэй оршон байдалда Буряад ороной экономика болон социальна халбарине гүрэнэй зүгһөө гуримшуулгын үндэнэ нуури табиha арга олгохо юм.

Һүүлэй гурбан жэлэй туршдаа можо нютагай бүхы продукт (ВРП), промышленна продукция үйлэдбэрлэн гаргалгын, Бурядайд бодото мүнгэн олзо оршонуудай ургалтын хэмжээгээр Россин дунда зургын үрэ дүнгүүдхээ дээшээ гарахан байгаа.

Гэхэтэй хамта Россин Президент Владимир Путин Россин Федерациин Федеральна Суглаанда Бэшгэ эльгээхэдээ, 2010 он болотор доторой бүхы продукт үйлэдбэрлэн гаргалгыг хоёр дахин дээшлүүлхэ, үгытэй ядуу байдалыг найжаруулха гэлэн холын хараатай зорилго тодорхойлоо хэн. Тиимэһээ гүрэн түрын гол шухала шиидхэбэринүүдыг абахадаа, улад зондо эгээл шухала удха шанартай зорилгонуудай ашаг үрбэ дээшлүүлхэ, Буряад ороной экономика хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ талаар няглуулэгдэнэ түсэб республикын гүйсэдхэхэ засагай зургаанууд абаха байна. Республикын улад зоной худал байдалыг улам найжаруулха, экономика хүгжэлтын түрүү шэглэлүүдыг үрэ түгсөөр бэлүүлхэ хэрэгтэй гэжэ Правительство холын хараата зорилго табиha. Президент Леонид Потапов 2010 он болотор республикын социально-экономическа хүгжэлтын стратегическэ шэглэлүүдыг мүн лэ тодорхойло.

Тодорхойлогдоһон зорилгонуудыг, стратегическэ шэглэлүүдыг хараада абажа, 2002-2010 онуудта тогтууртай

хүгжэлтэ хангалгын замда республика оруулха гэлэн холын хараатай зорилгонуудыг Правительство абаха ёһотой.

2004 ондо Бурядайд социально-экономическа хүгжэлтын программа зохиоодоо, республика имэ хүгжэлтын замда гаргахын тула ехэ ажал ябуулха ёһотойбди гэжэ Правительство тоолоно.

Гадна тэрэнэй программа документнүүдтэ хувиалтанууд болон нэмэлтэнүүдыг оруулалгада хабаатай тодорхой хэдэн даалгабаринуудыг Бурядайд Президент Леонид Потапов Правительствда үгэһэн байгаа.

ХОЙТО ЗҮГЭЙХИД ЮУ ХЭХЭВ?

Улад зоной нуудал байдалыг улам найжаруулгын тула тэдэнэй салын хүлһэ дээшлүүлхэ байһаниинь ойлгосотой юм ааб даа. Тэрэниие дээшлүүлгын түлөө ажал ябуулха гэшэ манай республикын Правительствын юрэнхы экономика политикын гол зорилго болоно. Улад зоной салын хүлһэ ба олзо оршонуудыг дээшлүүлгын түлөө хинаха хүдэлмэрийн тусхай бүлэг Бурядайд Президентын дэргэдэ байгуулагдаа хэн. Леонид Потаповай түрүүлэгэ доро үнгэрһэн ээлжэтэ суглаан дээрэ Хойто-Байгалай аймаг тухай асуудал хаража үзэгдэбэ.

Аймагай захиргаанай толгойлогшо Андрей Сафроновой элидхэнэй ёһоор, Хойто-Байгалай аймагта дундуур салын хүлһэн республикын хэмжээгээр абабал, яһала ехэ байна - 5000 гаран түхэриг. Гэбэшье энэ үрэ дүн юрэнхы байдалыг элэрхэйлэн харуулжа шаданагүй. Ушарын гэхэдэ, БАМ-ыг хангалгын оршондо түмэр замай транспорт дээрэ түлбэрийн тогтомол сэнгүүдтэй зохилдуулхадань, энэнь тиимэшье ехэ бэшэ. Аграрна сектортэ: «Победа» колхоздо, «Северный» совхоздо салын түлэлгэ орёо хүшэр байһаар.

Мүнөө Хойто-Байгалай аймагта 16,5 мянган хүн ажаһууна, эдэнэй 70,4 процентнь хотын түхэлэй нууринуудта ажаһууна. Юундэб гэхэдэ, Байгал-Амарай түмэр замай барилгашадһаа ерээдүйдэ нютагай ашагта малтамалай хэбтэшэнүүдыг ашаглаха хүдэлмэришэдыг бүридүүлхэ гэлэн холын хараата зорилго Совет гүрэн урдаа табяа хэн.

(Түгсэхэлын 2-дохи нуурта).

СЕНТЯБРИИН 1 - Эрдэм мэдэсын үдэр

Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ коллаж

**Хэшээлнүүдтэ уриһан
Хонхын жэнгирээн
Ойртобол,**

**Хүхюун баяртайнууд
Хүндэтэ багшанартаяа
Уулзахаяа шамдаал!**

(Түгсэхэл. Эхиниш 1-дхи шурта).

Промышленностьда ажалладаг хүнүүдэй тоо үсөөрнэ, тийхэд гансал худалдаа наймаа хэгшэдэй тоо ургана. 800 гаран хүн аймагай ажалаар хангалын түбт хандаа нэн. Тийн эдэнэй 336-ниинь ажалдаа ороо. Эдэ бүгдэнһөө харахада, мүнөө республикын хойто зүгтэ ажаһуугшадта хүшэр хүндэ байдал тогтонхой. Эвенкнүүдэй дунда заншалта ёһоор газар ашаглалгын асуудал шийдхэлгэдэ гол анхарал хандуулагдана. Оронүүдэй тоо толгойе олошоруулхын тула 200 мянга гаран түхэриг гаргашалагдаһан байгаа. Дээдэ-Заямха хууринда, Байгалай совхоздо һү үйлдбэрлгын багахан заводууд байгуулагдахаар түсэблэгдэнэ.

Саашадаа эндэ аяншалгыг хүгжөөбэл, аймагай экономиго урагшань дабуулжа болоно. Тиймэһээ аяншалгын баазанууды байгуулахаар хараалагдана.

Энэ үргэн ехэ газар дайда дээрэ хүнүүдыг түбхинүүлэн нотагжуулжа, хангалгын эмхинүүдыг байгуулжа, аяншалга эмхидхэхэ гэхэн зорилгонуудыг табижа, бээлүүлэхэ ёһотойбди гэжэ республикын Президент А.В.Потапов суглаанай түгсэхэлдэ тэмдэглээ.

Шэнэ хүдэлмэрийн хууринуудыг байгуулжа, улад зоной хуудал байдалыг хайжаруулжа талаар шэглүүлэгдэн хэмжээ ябуулгануудыг бээлүүлхыень хүдэлмэрийн бүлэгэй гэшүүд аймагай захиргаанда дурадхаба.

ЭКОНОМИКЫН ТҮРҮҮШҮҮЛ НЭРЛЭГДЭЭ

«Буряад Республикын экономикин түрүүшүүл» гэхэн республикын жэл бүрийн конкурсын дүнгүүд согсолгодо. Тэдэ Правительствын Захиралтаар баталагдаһан

байна. «Тогтууритай үндэр үрэ дүнгүүдэй түлөө» гэхэн номинацида ехэшүүлэй дундаһаа «Бурятхлебпром» гэжэ ОАО, дундуур ба бага предпритинууд сооһоо «Вертолёдой шэнэ байгуулалтын компани» гэжэ ОАО, «Баргажанай автотранспортна предприти» гэхэн ОАО шалгараа.

«Эрхим социальна политикын түлөө» гэжэ номинацида «Бурятэнерго» гэжэ ОАО, хубийн олзын хэрэг эрхилэгшэ Мальцев («Велес» компани), тэрэшлэн Баргажанай АТП илаалта туйлаба.

Улаан-Удын авиационно завод, «Улаан-Удын хилээмэн» гэжэ ОАО, Россин ой модоной түбэй филиал «Хүдэлмэрилэгшэды бэлдэхэ талаар эрхим эмхи» гэхэн номинацида «Улаан-Удын макоронной фабрика» гэжэ ОАО-гэй генеральна директор Дмитрий Козлов «Эрхим менеджер» гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртөө. «Бурятхлебромой» генеральна директор Борис Цыденов энэ номинацида хоёрдохи хуури эзэлбэ. «ЕЭС-эй ФСК» гэжэ ОАО гэдэг Сибириин магистральна электросетьнүүдэй Забайкалийн предпритийн хүтэлбэрлэгшэ Николай Зубарев хүрэл медаллар шагнагдаа.

Конкурсдо илагшадые шагнаха юм. Энээнэй тула республиканска бюджетдээ

«Экономиго шэнэдхэн хубилгалгын» статьягаар мүнгэн таһалагдажа үгтэһэн байгаа.

Хоёрдохи ба гурбадахи хууринуудыг эзэлхэн предпритинууд тухай «Бурятия» болон «Буряад үнэн» сонинуудта уншаарайгты. Конкурсын дүнгүүдыг баталһан Правительствын Захиралтын дүүрэн текст эдэ сонинуудта хэблэгдэхэ юм.

ЭГЭЭЛ ЕХЭ САЛИН

«Хүдэлмэрилэгшэдэй эгээл ехэ салин хүлхэн» гэхэн конкурсдо «Гусиноозерскын ГРЭС» гэхэн нээмэл акционернэ бүлгэм илажа гараба. Энэ предпритида хүдэлмэрилэгшэдэй харын дунда зэргын салин 10700 түхэриг болоно. Олзын хэрэг эрхилэгшэ Михаил Ганшин хоёрдохи хуури эзэлбэ. Нара бүхэндэ тэрэ хүдэлмэрилэгшэдтөө дунда зэргээр 4448 түхэриг салин түлэдэг байна. «Юбилейный» гэжэ худалдаа наймаанай байшан гурбадахи хуури эзэлбэ. Тэрэнэй хүдэлмэрилэгшэд нарадаа дунда зэргээр 6038 түхэриг абадаг юм. Экономикын бюджетдээ гадуурхи сектортэ салин хүлхэнэй эрхим үрэ дүнгүүд тушаа конкурсдо илагшад республика дотор дунда зэргээр салин хүлхэнэй 4785 түхэриг байхадань, тэдэ 6-һаа 10 мянга түхэриг хүртээр салин хүдэлмэрилэгшэдтөө түлэдэг байна.

Республика дотор салин хүлэ дээшлүүлгыг урмашуулжа гээшэ энэ конкурсын гол зорилго болоно.

ОЛЗЫН ХЭРЭГ ЭРХИЛЭГШЭДТЭ ГҮРЭН ТУҮҮХАЛХА

Юридическэ нюурнууд болодоггүй хубийн олзын хэрэг эрхилэгшэдэй мүнгэ номололгын ажал ябуулгыг гүрэнэй зүгһөө дэмжэлгэ ехэ удха шанартай байна гэжэ республикын Правительство тоолоно.

Тэдэнэртэ гүрэн турын зүгһөө туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлэхэ гурум зохёогдоо. Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Леонид Потапов зохиго Тогтоолдо гараа табиба.

Бага хэмжээнэй олзын хэрэг эрхилэгшэдэ туһалхын тула олзын хэрэг эрхилэгшэдтэ мүнгэ номололгын ажал ябуулга эдэбхижүүлэхэ гээшэ тон шухала удха шанартай.

Ямар олзын хэрэг эрхилэгшэд гүрэнэй зүгһөө дэмжэлгэ абаха аргатайб? Нэгэдэхээр, тэдэ Буряад ороной дэбисхэр дээр бүридхэлдэ абтаһан байха ёһотой. Эрхим хайн шанартай эд бараа ехээр гаргажа, худалдаанда табиһан, үйлдбэрийн шэнэ технологи нэбтэрүүлхэн, барилгын болон хүдөө ажахын халбариде олзын хэрэг эрхилэгшэ хүгжөөһөн, экономикин бодото сектортэ шэнэ проектнүүдыг зохёохо талаар хүдэлхэн хүнүүд түрүү хуурида гараха аргатай. Аяншалгын, арадай олзоборилгын ба гар урлалай халбаринуудта хүдэлдэг хүнүүдтэ гол анхарал хандуулагдаха.

Конкурсдо илагшад мүнгэн тэдхэмжэнүүдыг үзүүлхэнүүдэй түлөө республикын Экономическа хүгжэлтын болон гадаадын харилсаа холбоонуудай министерствэтэй хэлсээ баталха юм.

УЛААН-УДЫН МАНУФАКТУРА ЭРХИМЛЭЭ

Улаан-Удын нарин сэмбын мануфактура худалдаа наймаанай эрхим предпритиене байгуулгада үндэр үрэ дүнгүүдыг туйлаһан бүд нэхэлгын түрүү предприти гэжэ тоологдобо гээд республикын Промышленностиин, үйлдбэрийн хамһабарийн ажахынүүдэй болон арга хэрэгсэлнүүдэй министрствэдэ мэдээсэбэ.

Социалис Ажалай Герой Клавдия Альцманай хүтэлбэрлэдэг предприти промышленностиин домог сууда гаранхай юм. «Сочидохе алтан намарай хаһа» гэжэ Россин моодын VII фестивалиин эмхидхэлэй хорооной суглаанай

дүнгүүдээр манай предприти иимэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Улаан-Удын нарин сэмбын мануфактура Россин бүд нэхэлгын ба хүнгэн промышленностиин дэлгүүрэй эрхим түрүү предпритинуудай тоодо ороно гэжэ эмхидхэлэй комитедэй гэшүүд тэмдэглээ. Бүд нэхэгшэд элдэб янзын үнгэтэй, гоё хайхан бүдүүдыг нэхэжэ гаргадаг.

Байгша оной октябрийн 19-һээ 19 болотор үнгэргэгдэхэ Сочин фестиваль дээрэ гоё хайхан хубсаһа хунарай элдэб янзын бүдүүдэй выставкэ эмхидхэгдэхэ байна. Манай мануфактура энэ выставкэ дээрэ эрхим хайн шанартай, элдэб янзын бүдүүдыг табижа харуулха юм.

БОРЬЁОДО СУРХАРБААН БОЛОБО

Малай үүлтэр хайжаруулгын Борьёогой совхоздо жэл бүри эмхидхэгдэдэг «Сурхарбаан» гэжэ заншалта хайндэр болобо.

Байгша ондо оройтожо эмхидхэхэ. Энэ талаар хэдэн шалтагаан бии. Нэгэдэхинь, дары бээлүүлэгдэхэ ажал хэрэгүүд хаатуулаа. Хоёрдохинь, мүнгэ танган хомордоо. Гурбадахинь, үүлтэртэ малай заводой хүтэлбэрлэгшэд болон гурбан тосхондо ажаһуугшад хайнаар бэлдэхыг хүсэхэн байгаа. Яһала хайнаар бэлдэхэ, гэбэшье сагай уларил таарамжагүй байба. Халхитай хүйтэн байгаашье хаань, совхозой стадион дээрэ танхим байгуулагдажа, хургуулинуудай хурагшад бэлиг шадабарья харуулаа. Хатар наадан, луу хүгжэм, айлшадай болон борьёогой хидой амаршалганууд...

Удаань үүлтэртэ малай совхозой директор Петр Иванович Зайцай сугларашадые амаршалба. Хонишон Наталья Витальевна Сыромятникова зуһаг хонидһоо ехэ нооһо хайшалһан байгаа. Үйлдбэрийн түрүүшүүл директорэй элидхэл соо тэмдэглэгдэжэ, мүнгэн шангуудта хүртөө.

Сурхарбаанай түгсэхэлдэ спортын мурьсөөнүүд үнгэргэгдөө. Залуу хүбүүд, басагад барилдаагаар, волейболоор, мори урилдаагаар мурьсэхэн байха юм.

Субаргын барилгада туһалая

Хүндэтэ нүхэд! Хурамхаанай аймагай Угнаасай нотагта гүрэнэн Чернин Намжилевич Очиров гурбан жэлэй саада тээ 96 наһан дээрэ тагаалал болоо гэжэ гашуудалта мэдээсэл дуудлаа бэлэй. Энэ хүнэй намтар тон орёо хүндэ, буянтайшыг байһан. Тэрэ харата муухай 37-дохи ондо залуу лама хамалганда орожо, 10 жэлэй туршада Канскын түрэмдэ байллагадаһан. Удаань хамтын ажалда, колхозой үйлдбэридэ хүдэлхэн байна. Үе сагай бага зэргэ номгорходо, нотагайнгаа зоной али бүгэдын туһаламжа эрижэ, үзэл үзүүлхээ ерэхэдэн, тэрэниень дүүргэдэг бэлэй. Тийгэжэ буянга хэрэг үйлдэжэ байхадань, баһал 1986 ондо харата хүнэй хардалгаар Черемховын түрэмдэ нэгэ жэл байллагада, табигдаһан юм. Удаань Ивалгын дасанда ерэ наһа гаратарая

хүдэлхэн намтартай. Тийгэжэ улад зоной, хүзэгшэдэй дунда Чернин лама ехэ номтой, мэргэн лама гэжэ суутай болоһон юм. Энэ үндэр наһатай ламын тагаалал болоходонь, субарга бодхоохо гэхэн абарал буулгаһан байгаа. Энэ субарга Чернин ламхайн тоонтодонь бодхоохо хэрэгтэ 50 мянган түхэриг гаргашалагдахаар хараалагдана. Тиймэһээ буян үйлдэжэ, субаргын барилгада хандиб оруулаа гээд эмхидхэлэй хороон улад зондо хандана.

Улаан-Удэ хотын Банзаровай нэрэмжэтэ гудамжада оршодог «Ламсан» гэжэ дуганда Чернин ламын аша хубүүн Нима Чернинов хүдэлдэг. Тиймэһээ хандиб оруулгын асуудалаар энэ залуу ламада хандажа, арга шадалаараа нангин энэ хэрэгтэ хабаадыг гэжэ Баргажан голһоо гараһан бүхы хүнүүдтэ, хүзэгшэдтэ ханданабди.

ОЛЕГ АЛИЕВ ЭВЕНК АРАД ТУХАЙ КИНО БУУЛГАНА

Эдэ үдэрнүүдтэ Баунтын аймагта эвенк арадай ажабайдал харуулаһан олон серитэй документальна фильм Россин мэдээжэ кинодоменталист Олег Алиев буулгажа эхилбэ. Тэрэнэй уран хайханай бүлэгтэ Россин эрдэмэй академиин аспирантнар Н.Лапкина, Н.Халудорова, журналист Е.Носкова гэгшэд ороно.

Энэ документальна фильмын эрдэмэй зүбшэлэгшэ Олег Владимирович Кузнецов болоно. Тэрэ Шэтын хизаар ороноо шэнжэлгын музейн археологийн ба этнографийн таһагыг даагша, түүхын эрдэмэй кандидат юм. Олон жэлэй туршада эвенкнүүдэй ажабайдал, соёл, ёһо заншал шэнжэлэнэ.

- Усөөн арад тухай хэлэбэл, тэрэнэй гол ажал - оро үсхэбэрлэгэ, тэдэндэ үгтэһэн хизаарлагдамал талмай тухай заатаггүй хэлэгдэхэ ёһотой. Тиймэһээ гүрэнэй дээдэ засагайхидай олонийтын анхаралда энэ байдалыень харуулжа шадаха ёһотойбди.

Олег Алиев энэ талаар тон хайнаар, гүн гүнзгийгөөр ажалаа хэжэ шададаг мэргэжэлтэй гэжэ нананаб,- гээд Олег Кузнецов хэлэнэ.

Үнэхөөрөөл, Олег Алиев бүхы дэлхэйгээр

ябажа, үзэгдөө, ханагаагүй һонирхолтой фильмуудыг буулгадаг гээшэ. Россин нэгэдэхэ каналаар «Неизвестная планета» гэхэн дамжуулгада папуас, ненец болон бусад яһатан тухай хөөрхэнэ сюжетүүд олоор харуулагдадаг юм. Буряад орон руу Олег Алиев дүрбэдэхие ерэбэ. Ахын аймагта нара шахуу байжа буулгаһан «Путешествие в малый Тибет» гэхэн документальна фильмыень сентябрь нарада Россин нэгэдэхэ каналаар харахабди.

- Манай гүрэнэй ниислэл хотодо ажаһууһан хүнэй ханал бодол холын зүгэй зон, үсөөн тоото арад тухай тад ондоо гээшэ ааб даа. Тиймэһээ хаанашье хууһан дэлхэйн зондо ямаршыг яһатанай ёһо заншал, соёл сэгнэшэгүй баялиг гэжэ ойлгуулжа режиссёрой гол бодолго,- гээд Олег Алиев тэмдэглэнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ документальна кино буулгаха гээшэ ехэ хүндэ ажал болонхой. Тиибэшье Олег Алиев уран хайханай бүлэгтээ Буряад орондо бүхы ажалаа гүйсэд хээгүй дээрээ эндэхээ ябахгүйгөө мэдүүлээ нэн. Хойто - Байгалай, Хурамхаанай аймагаар мүн лэ айлшалха түсэбтэй.

Е.ЦЫБЕНОВА

ЗОГСОХО ЗАЯАГУЙ

1.
 хүни,
 нэрээб дахинаа.
 Хон-жэн
 Хүн бүгэдэн амараа.
 Харин би
 Хайрагуй сагай харатайгаар
 Хүрхье харахаар
 Хара буунаб, айнашьеб.
 Зүгөөр боро бургууһан наа,
 Жэхымээр байгаа, яаха нэнбиб?..

2.
 Хадын горхон-саг
 Харьялаа,
 Хабшал соогуур яараа.
 Харин би өөрөө
 Хажуугаарынь
 Хангайн ямаандал
 Хамаагүй адляар
 Харайхам гэнээр
 Харатайханаар
 Халтиран унанам.

3.
 Хүхэ Мүнхэ Тэнгэрээрээ
 Хүбэн сагаан үүлэн наһам
 Хурдаар, яаруугаар үнгэрэн.

4.
 Ами наһан - зэрэлгэн,
 Ойлгоошьегүйдөө аяшараан.

5.
 Абьяа шэмээгүй аад, ошоошо
 Аласые ахяаша, дабааша
 Аминай эзэн-саг
 Аюул хүйтэнши,
 Аргагүй мэргэнши.

6.
 Айран, зээрэгхэн, соморхон
 Амаргүй нэргэг гүрөөһэн мэтэ
 Амардаггүй нэгтэшье саг
 Аласые хороон нэгтэ хүрэхэдэм,
 Аддангүй тудашаһ нэжэглэнгүй.

7.
 Хэншье мүнхэ бэшэл.
 Хэлтгээ, налараа хорбоо
 Хайшаашье гээшэбши даа?
 Халта, нэгэ бага тогтыш,
 Хүлсэгыш, аа?..

8.
 Үндэр түрэлтэ саг -
 Үзэсхэлэн дангина.
 Үелхэ гэхэдэ шамтай
 Аялдаг бээ мэдэрхэдээ,
 Анираа таһарнаб.

9.
 «Үнгэрдэг юртэмсэдэ
 Үлэхэ юумэн бии гү
 Үгүүлыш, Замбуулин?»
 «Хайран амин, анхара:
 Үлтирдэг бэе,
 Үгэ, хүүр - зүүдэн,
 Үнэр, баян - үдэрэй хогшол -
 Үлэгүй, шүлэгүй эдэ булта.
 Үнэ сэнгүй баялиг бии.
 Уни бутарма жэн амисхаал -
 Ууган сагаан сэдхэл,
 Үнэнхэ туһа, хайра, энхэрэл.
 Үнэр баян үринь -
 Үндэр набгарые илгаагүй,
 Үдэр хүниие шэлээгүй,
 Үеын үедэ хүнөөгүй,
 Үнэхөөр Гэгээн-Буян».

10.
 Бэе, бодол, үгэ соогуурни
 Барюубшагүй гараһаар
 Дуһахань гү дууһатараа
 Дуһал - аминни?..

11.
 Годи бэди бэе
 Гозон толгой хоёр
 Дүнгээ шэнгээр
 Дэбхэрхээр, ээрэмшээһээр
 Орохо гэрээ олохо бээ.
 Ошохо бөөһэ тинхэдэн
 Онсо найхан найжамни,
 Оногдоогүй, амараагүй
 Үнэн бэе - хүнхэмни.
 Үйлэдэһэн ябадал, бодол,
 Үрэтэй гү, али үгы гү,
 Үгэ хүүр - хуу элрхэ,
 Булхайгүй бултайха,
 Байхагүй тодорхо.

Иигэжэл алдуугүй
 Имагтал бээлээшэ
 Үшөө нэгэ шэнэ түрэл
 Үнгэрэнгүй үзэгдэхэ,
 Алдуугүй тудаша.
 ...

Хэн нэгэн нүхэрэйнгөө
 Хахасажа дэлхэйтээ
 Хара гэртэ хороходонь,
 Хооһоршодог сэдхэлни.
 Иигээд лэ хээсэб даа
 Эндүүрэлгүй хагдархаяа
 Алдуугүй мэдэрдэгби.
 Амин тухай, аяшарал тухай
 Яаха аргагүй бодомжолхош,
 Абиртан, ханаа алдахаш.
 Зөөри, хогшол, эд бараан,
 Сахалан, дээгүүр ханаан
 Зүүдэн мэтэ миралзан,
 Сахигааһан бодолдо нэшүүдэг.
 Сэсэн ханаан саг зуурада
 Сансар соо ялагашадаг,
 Сасардаг, зурагашадаг.

Хайран амин хүн,
 Хэды һонин гээшэбши?..

Хажуугаарынь
 Хоног үдэр бүхэн
 Хэн нэгэн:
 Хүршэ гү,
 Холо тэндэ түрэлшни гү,
 Халагнишье даа,
 Хахасана шамтай.
 Харин ши
 Хамаагүй
 Мүнхэ бээтэй юм шэнги
 Мэнэ үнгэрхэ наһаяа
 Дуһал дуһалаар
 Дууһатарынь
 Үрэхин һорнош
 Үегүй, үлэгүй
 Үнгэрүү хэрэгүүд соо.

Хайран амин хүн,
 Хэды һонин гээшэбши?

Иимэл байна даа.

Үхэл...
 Юун гээшэб?

Үрзэгэр, орбогор
 Үйлэ муутаһаа
 Үеын үеһөө дальтирһан
 Хүн -
 Хайратай амин.

Үймөөн соо
 Үглөө яахаяа
 Үрдижэ ойлгохошьегүйш...
 Гэнтэ мэдэрхэдэш,
 Гэнэдхэн шамтай
 Гэрээд үгөөр яридаг
 Үзэл буруута үйлэ.
 Үлүү гарадаг,
 Яһан тулгуураар
 Яһан толгойешни

Яншатарынь
 Яс-яс тоншоод абаха.
 Оошо дээрэхи
 Орбо торбошни
 Үндэдэг, халаганадаг.
 Одоол нигэхэдэн,
 Ойро зуура
 «Юун бэлэй» гээд,
 Оромоошье алдаха саг
 Үзэгдөөл бээ яг.
 «Үхэмөөршни ойртоо аал
 Аа?..
 Али үргэл, мүргэл
 Алдагдаа гү?
 Ябаха байна,
 Аргынь олоогүйдэ болёо».
 Абаряар иимэшг,
 Алдуу, эндүү эдлээшэ
 Амин бэе - хайран хүн.
 Үбгэрхэ, үтэлхэдөө,
 Үрдихээ болиходоо,
 Үхэлэй яһан һабарта
 Үлэмжэ ойртоходоо,
 Үндэгөөшэ, мэгдээшэ хүн.
 Үеын үеһөө иимэш.
 Юушье гэхэн бэрхэ.

Хэн нэгэнэйнгээ гүйдэл соогоо
 Хүндэлдин унаһаар унахада,
 Хүүр дээрэн гэмшээд,
 Хоёр нодээ аршаад,
 Харгыдаа яарадагбди.
 Хүтэлье дабан ошоходоо,
 Хойшоо харахаяа мартадагбди.
 Хайран амин хүн
 Хээсэдэб даа өөрөөшье
 Хэбтээд нэгтэ бодохогүй.
 Хуу бүгэдэ иимэбди.
 Хэншье энэ сагые таагаагүй,
 Хара гэрһээ бусаагүй.
 Хэн гэшэгүй илгаагүй,
 Хорохо, ошоходди заатагүй.

**ДУРАНАЙ ДУЛААХАН
ЭЛШЭ**

Арбан найман наһандаа бэшэб,
 Айдар дүүхэй ойлгоно гүш?..
 Алдажа үгэ дуугарха хүсэлэнгүйб.
 Үгы теэд... байз
 Үнэхөөршье мэдэрэл түрөө аалам?..
 Үндөөд, эндүүрээд, эрхэлүүлээд,
 Үймүүлбэл шамайе
 Үглөөдрэнь яахабиб?..

Харин ши өөрөө
 Хоног үдэрэй ошомсоор
 Үхин наһанайм шүдхэр гэхэ гүш?
 Үнгэрһэн хаһымни
 Үншэрһэн дуран гээд,
 Үргэһээ алдаад, гуниглаха гүш?..
 Үгы теэд
 Үнэн мэдэрэлээ, өөрыгөө ноугаагүй
 «Үргэнэб шамда дураяа» гэнэн
 Үелхэ инаг харасаһааш
 Хажуу тээшээ
 Холодохо, ошохо
 Хүсэн намда олдыш, гуйнаб.

Зээрэг түргэн харайса,
 Зүрхэнэй охин ябаса.
 Залд гэнэб шамһаа,
 Залуу наһан...

Хүсэл, дуран дүүхэй
 Хурса харасаш - халхай.
 Хайшаншье гэхээ мэдэнгүйб

Даша-Рабдан ДАМБАЕВ

ИИМЭЛ БАЙНА ДАА

Харгы, байдал манатаа.
 Хажуугаарни гарахадаа,
 Харасаяа номгоруулыш,
 Мэхэгүй гэнэн зүрхэмни
 Мэгдээ, сохилоо, айшоо...
 Дурлааш, ойлгооб.
 Дүлэтэ хүсэндэш
 Диндэхээ айгааб...

Үнжэгэн найхан мэдэрэлыеш
 Үншэрүүлхэмни, хүлисөөрэй.
 Шини наһандаа, залуудаа
 Шэлээ нэм гансаяа.
 Шамайе гүлмэр наһыеш
 Тамалжа, мэхэлжэ шадахагүйлби.
 Тангил инаг одон дураяа
 Таахаш, олохош заа гү, дүүхэйм.
 Тэбшээрэй, хүлисөөрэй.

Хүлисэл гуйнаб
 Хүүхэн дүүхэй шамһаа.
 Хүйтэн үбэл
 Хабарай нэбшээгээр
 Хасарыеш үндөөб.
 Хайратай сэдхэлдэш
 Хайрагуйгөөр эндүүрэн,
 Сэсэгүй үрһэ унагаагааб.
 Ши бидэ хоёрой мүшэд
 Хүйтэн үбэл тохёодо.
 Хайратай мэдэрэл
 Хүсэрхөөд, ошотоод,
 Хагсууда халуураад,
 Хүлэрөөд, даараад,
 Хойшолжошье магад,
 Хабар бэшэ
 Хүйтэндэ мүндэлһэн
 Хайран дуран,
 Хүлисэ.

Ашамни
 Абадаа эрхэлнэ.
 Ойронь байһан би
 Эжыгээ үгылнэм.

Оройн намар нэн...
 Орой үндэр нүхэртээс
 Олон жэлдэ гү
 Огто мэдэнгүйб
 Хахасаа нэмди.

Хайшаншье гэ
 Хахасалгаар таһардаг
 Хайран амин.

Амрагни,
 Анхарыш...
 Ши бидэ хоёрой
 Түрүүшын абахай саһан.

Алтан дэлхэйн
 Агшан бүхэн
 Амяар амяарханаа
 Онсо үзэсхэлэн.

Сансар соо
 Саһата шуурган эшхэрдэг,
 Хүндын шоно улидаг,
 Хайран хүн гансаардадаг.

Сансар соо
 Сүн сагаан сэдхэл бии,
 Хабарай нэбшээн бии,
 Холо тэндэ мүшэд бии.

Оршолонойм
 Онгосо байрагүй, бага.
 Оёоргүй гүн далайда нэшүүлнэ.

Хүн бүгэдэн илгаагүй
 Хубинн үри шэрийн
 Хаан болохо заяатан.

Алтан дэлхэйн
 Алишье амин
 Адли ариун.

Понедельник, 1

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - ДОБРОЕ УТРО.
9.00 - НОВОСТИ.
9.15 - ЧЕЛОВЕК И ЗАКОН.
10.00 - НОВОСТИ.
10.15 - «МАКСИМАЛЬНЫЙ РИСК».
12.10 - ПУТЕШЕСТВИЯ НАТУРАЛИСТА.
12.40 - СЛЕДСТВИЕ ВЕДЕТ КОЛОБКОВ.
13.00 - НОВОСТИ.
13.15 - ГОРОД ЖЕНЩИН.
14.05 - «МОЙ БОЕВОЙ РАСЧЕТ».
16.00 - НОВОСТИ.
16.15 - Д/Ф «ДЕТИ КРЕМЛЯ».
16.55 - СЕРИАЛ «БЕРЕГ МЕЧТЫ».
18.00 - БОЛЬШАЯ СТИРКА.
19.00 - ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ.
19.25 - ШУТКА ЗА ШУТКОЙ.
20.00 - «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ».
21.00 - ЖДИ МЕНЯ.
22.00 - ВРЕМЯ.
22.30 - «ДВЕ СУДЬБЫ».
23.40 - Д/Ф «ОБРЕЧЕННЫЙ «БОИНГ»».
00.30 - НОЧНОЕ «ВРЕМЯ».
01.00 - Д/Ф «ПОСТУПЬ БАРБАРОССА».
02.00 - ЛЕГКАЯ АТЛЕТИКА. ЧЕМПИОНАТ МИРА.
02.25 - «ТЫСЯЧЕЛЕНИЕ».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

5.05 - ИЗ ФОНДА БГТРК.

«РОССИЯ»

6.00, 6.30, 6.53, 7.23, 7.53, 8.23, 8.53, 9.30 - ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

6.10, 6.45, 7.15, 7.45, 8.15, 8.45 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

9.10 - ВЕСТИ. БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

9.45 - «КРЫСИНЫЕ БЕГА».
11.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

12.00 - ВЕСТИ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

12.30 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.
13.50 - ВЕСТИ НЕДЕЛИ.
14.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

15.00 - ВЕСТИ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

15.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

15.30 - ЧТО ХОЧЕТ ЖЕНЩИНА.
16.30 - «ЛУЧШИЙ ГОРОД ЗЕМЛИ».

17.25 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

17.40 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

18.00 - ВЕСТИ.
18.10 - «БРИГАДА».
19.10 - «УНДИНА».

20.00 - «КОМИССАР РЕКС».

21.00 - ВЕСТИ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

21.30 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

21.50 - СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
21.55 - «КАМЕНСКАЯ-2».

23.00 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО».

24.00 - ВЕСТИ +.

00.20 - «ДЕЖУРНЫЙ ПО СТРАНЕ». М.ЖВАНЕЦКИЙ.

01.15 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

01.30 - ФУТБОЛ РОССИИ.

02.00 - СИНЕМАНИЯ.

02.30 - ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ.

02.45 - ЛЕГКАЯ АТЛЕТИКА. ЧЕМПИОНАТ МИРА.

03.45 - «ОПАСНАЯ ЗОНА».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

05.15 - ИЗ ФОНДА БГТРК.

КАНАЛ «РОССИЯ»

05.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

НТВ

7.00 - УТРО НА НТВ.
9.50, 14.35 - «АГЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ-3».
11.00 - СЕГОДНЯ УТРОМ.
11.20 - ПОГОДА НА ЗАВТРА.
11.25 - ФИЛЬМ «МАКСИМКА».
13.00, 16.00, 18.00, 20.00, 23.00, 01.10 - СЕГОДНЯ.
13.30 - СТРАНА СОВЕТОВ.

15.45 - ПО ПРАВУ.
16.35 - ПРИНЦИП ДОМИНО.
18.30 - «СУПЕРШПИОНКИ». 1 СЕР.
19.25 - ВНИМАНИЕ: РОЗЫСК!
20.40 - «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ-4».
21.50 - «ДРОНГО».
23.40 - ПРОФЕССИЯ - РЕПОРТЕР.
24.00 - «КЛАН СОПРАНО».
01.45 - ГОРДОН.
02.35 - «РОССИЯ В ГЛОБАЛЬНОМ МИРЕ. ПЛАТА ЗА ВХОД».

СТС - «БАЙКАЛ»

7.00 - «ЗАК И СЕКРЕТНЫЕ МАТЕРИАЛЫ».
7.30 - МУЛЬТФИЛЬМЫ.
8.00 - «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ».
8.30 - «ДРУЗЬЯ».
9.00 - «ЗАЧАРОВАННЫЕ».
10.00 - АФИША.
ПЕРЕРЫВ ДО 17.00
17.00 - «ДОРОГАЯ, Я УМЕНЬШИЛ ДЕТЕЙ».
18.00 - «ДРУЗЬЯ».
18.30 - «НОВАЯ СЕМЕЙКА АДДАМС».
19.00 - «ЗАЧАРОВАННЫЕ».
20.00 - «33 КВАДРАТНЫХ МЕТРА».
20.30 - ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ.
21.00 - «КРУТЫЕ НАСЛЕДНИЧКИ». 1 СЕР.
22.00 - «101 ДАЛМАТИНЕЦ».
00.30 - ДЕТАЛИ.
01.00 - «ЭНТЕРПРАЙЗ».

АРИГ УС

7.50 - ИСТОРИИ ОКЕАНОВ.
8.15, 13.15 - М/Ф «ОХ, УЖ ЭТИ ДЕТКИ».

8.40 - М/Ф «СЕМЕЙКА ТОРНБЕРРИ».

9.05 - М/Ф «ЭЙ, АРНОЛЬД».

9.30, 20.50 - ФОРМУЛА УСПЕХА.

9.50 - ПОГОДА. ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА.

10.00 - ЗАВТРАК С «ДИСКАВЕРИ».

11.05 - ФИЛЬМ «ГОД ТЕЛЕНКА».

13.40 - М/Ф «КОТОПЕС».

17.00 - ДЕТЕКТИВ «НОВАЯ ЖЕРТВА».

18.00 - ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО.

18.30 - МУЛЬТФИЛЬМ «МО-ЧАЛКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ».

18.55 - ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА.

19.00 - БРЕМЯ ДЕНЕГ.

20.00 - БУДНИ.

20.30 - ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС. ПОГОДА.

21.00 - ОКНА.

22.00 - ДОМ. ПОГОДА.

23.00 - «МУРАВЬИ В ШТАНАХ».

ТИВИКОМ

7.20, 19.55 - ЛОСК. ПОГОДА.

7.30 - БОЛЬШИЕ ДЕНЬГИ.

8.00 - «КОТЫ-САМУРАИ».

8.25, 17.25 - «ПАУЭР РЕЙНДЖЕРС, ИЛИ МОГУЧИЕ РЕЙНДЖЕРЫ».

8.50 - «ГАДЖЕТ И ГАДЖЕТИНЫ».

9.15 - «БЛИЗНЕЦЫ СУДЬБЫ».

9.45 - «ОБЖ, ИЛИ ...».

10.15 - «КРУТОЙ УОКЕР».

11.15 - КОМЕДИЯ «НАТУРАЛЬНАЯ БЛОНДИНКА».

13.25 - БЕЗУМНЫЙ МИР.

14.00 - «ИСТИННАЯ ЛЮБОВЬ».

14.55 - ОЧЕВИДЕЦ.

15.30, 22.30 - «24». ЛОСК. ПОГОДА.

15.50 - «КОБРА-2».

17.00 - М/Ф «СУПЕР-ШОУ БРАТЬЕВ МАРИО».

17.50 - «ОБЖ, ИЛИ ОБЩЕСТВЕННОЕ ДЕЖАВЮ».

18.20 - «РОЖДЕННАЯ РЕВОЛЮЦИЕЙ».

20.05 - МУЗ.

ПОЗДРАВЛЕНИЯ.

20.30 - КАЛЕНДАРЬ РАБОТ ОТ А.КУШНАРЕВА.

20.55 - «СИМПСОНЫ».

21.20 - Т/С «РУССКИЕ АМАЗОНКИ».

23.05 - «МОНСТР ИЗ БЕЗДНЫ».

01.25 - «24».

01.45 - ЛУЧШИЕ ШОУ МИРА.

Вторник, 2

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - ДОБРОЕ УТРО.
9.00 - НОВОСТИ.
9.15 - «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ».
10.00 - НОВОСТИ.
10.15 - «ДВЕ СУДЬБЫ».
11.20 - ИСТОРИЧ. БОЕВИК «ПЕТР ВЕЛИКИЙ».
12.35 - ДИСНЕЙ-КЛУБ.
13.00 - НОВОСТИ.
13.15 - ГОРОД ЖЕНЩИН.
14.05 - ФИЛЬМ «ГОРИ, ГОРИ МОЯ ЗВЕЗДА».
16.00 - НОВОСТИ.
16.15 - Д/Ф «ОБРЕЧЕННЫЙ «БОИНГ»».

16.55 - «БЕРЕГ МЕЧТЫ».

18.00 - БОЛЬШАЯ СТИРКА.

19.00 - ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ.

19.25 - «И ЭТО ВСЕ О НЕЙ».

20.00 - «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ».

20.55 - «УБОЙНАЯ СИЛА».

22.00 - ВРЕМЯ.

22.30 - «ДВЕ СУДЬБЫ».

23.40 - КРЕМЛЬ-9.

«ЦАРСКАЯ ОХОТА».

00.30 - НОЧНОЕ «ВРЕМЯ».

01.0 - НА ФУТБОЛЕ.

02.0 01.30 - ИСКАТЕЛИ.

«МОСКОВСКИЙ КЛАД НА ПОЛЕОНА».

02.00 - ФИЛЬМ «ВОСКРЕШАЯ МЕРТВЕЦОВ».

«РОССИЯ»

6.00, 6.30, 6.53, 7.23, 7.53, 8.23, 8.53, 9.30 - ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

6.10, 6.45, 7.15, 7.45, 8.15, 8.45, 9.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

9.45 - «КАМЕНСКАЯ-2».

10.50 - «НЕ СКУЧАЙ!» С М.ЕВДОКИМОВЫМ!

11.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

12.00 - ВЕСТИ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

12.30 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.

13.50 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО».

14.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

15.00 - ВЕСТИ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

15.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

15.30 - ЧТО ХОЧЕТ ЖЕНЩИНА.

16.30 - «ЛУЧШИЙ ГОРОД ЗЕМЛИ».

17.25 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

17.40 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

18.00 - ВЕСТИ.
18.10 - «БРИГАДА».

19.10 - «УНДИНА».

20.00 - «КОМИССАР РЕКС».

21.00 - ВЕСТИ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

21.30 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

21.50 - СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!

21.55 - «КАМЕНСКАЯ-2».

23.00 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО».

24.00 - ВЕСТИ +.

00.20 - «РАСКРЫТЬ И ДОКАЗАТЬ».

01.15 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

01.30 - «ОХОТНИКИ».

03.30 - ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ.

03.45 - «АНГЕЛЫ ЧАРЛИ».

04.40 - «ЛОУРЕНС АРАВИЙСКИЙ».

05.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

НТВ

7.00 - УТРО НА НТВ.
9.50, 21.45 - «ДРОНГО».
11.00 - СЕГОДНЯ УТРОМ.
11.20 - ПОГОДА НА ЗАВТРА.
11.25 - ФИЛЬМ «МЕРСЕДЕС» УХОДИТ ОТ ПОГОНИ».
13.00, 16.00, 18.00, 20.00, 23.00, 01.20 - СЕГОДНЯ.

13.30, 23.40 - КРАСНАЯ СТРЕЛА.
13.50 - СТРАНА СОВЕТОВ.
14.35, 20.40 - «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ-4».
15.45 - ПО ПРАВУ
16.35 - ПРИНЦИП ДОМИНО.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ

18.30 - ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ШКОЛА ЛИДЕРСТВА.

18.45 - АГА МИНИИ - АЛТАН УЛГЫ.

19.05 - ГОРОСКОП.

19.10 - ТВОЙ ШАНС. ПРЯМОЙ ЭФИР.

НТВ-3

19.25 - ТЕРРИТОРИЯ ВЫЖИВАНИЯ.

24.00 - «КЛАН СОПРАНО».

01.55 - ГОРДОН.

02.55 - КОМА: ЭТО ПРАВДА.

03.25 - «ЗА ГРАНЬЮ ВОЗМОЖНОГО».

СТС - «БАЙКАЛ»

7.00 - «ЗАК И СЕКРЕТНЫЕ МАТЕРИАЛЫ».

7.30 - МУЛЬТФИЛЬМЫ.

8.00 - «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ».

8.30 - «ДРУЗЬЯ».

9.00 - «КРУТЫЕ НАСЛЕДНИЧКИ».

10.00 - АФИША.

ПЕРЕРЫВ ДО 17.00

17.0 - «ДОРОГАЯ, Я УМЕНЬШИЛ ДЕТЕЙ».

18.00 - «ДРУЗЬЯ».

18.30 - «НОВАЯ СЕМЕЙКА АДДАМС».

19.00 - «ЗАЧАРОВАННЫЕ».

20.00 - «33 КВАДРАТНЫХ МЕТРА».

20.30 - ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ.

21.00 - «КРУТЫЕ НАСЛЕДНИЧКИ».

22.00 - «СЧАСТЛИВЫЙ СЛУЧАЙ».

24.00 - «СЕКС В БОЛЬШОМ ГОРОДЕ».

00.30 - ДЕТАЛИ.

01.00 - «ЭНТЕРПРАЙЗ».

АРИГ УС

7.30, 9.30, 20.30 - ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС. ПОГОДА.

7.55 - ИСТОРИИ ОКЕАНОВ.

8.20, 13.15 - «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ».

8.40 - «СЕМЕЙКА ТОРНБЕРРИ».

9.05 - «ЭЙ, АРНОЛЬД».

9.50, 20.50 - ФОРМУЛА УСПЕХА.

10.00 - ЗАВТРАК С «ДИСКАВЕРИ». ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА.

11.05 - «МУРАВЬИ В ШТАНАХ».

13.40 - «КОТОПЕС».

ПЕРЕРЫВ ДО 17.00

17.00 - «НОВАЯ ЖЕРТВА».

18.00 - ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО.

18.30 - «МОЧАЛКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ».

18.55 - ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА.

Четверг, 4

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - ДОБРОЕ УТРО.
9.00 - НОВОСТИ.
9.15 - «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ».

13.30, 23.40 - КРАСНАЯ СТРЕЛА.
13.50 - СТРАНА СОВЕТОВ.
14.35, 20.40 - «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ-4».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
18.30 - ТАМИР: ГОЛЫ, СЕКУНДЫ, МЕТРЫ.
18.55 - АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ.

НТВ-3
19.25 - ПРОФЕССИЯ - РЕПОРТЕР.
24.00 - ТОК-ШОУ «К БАРЬЕРУ!».

СТС - «БАЙКАЛ»
17.00 - «ДОРОГАЯ, Я УМЕНЬШИЛ ДЕТЕЙ».

«РОССИЯ»
6.00, 6.30, 6.53, 7.23, 7.53, 8.23, 8.49, 9.30 - ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
6.10, 6.45, 7.15, 7.45, 8.15, 8.41, 9.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
9.45 - «КАМЕНСКАЯ-2».

10.50 - АНШЛАГ.
11.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.
13.50 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО».

КАНАЛ «РОССИЯ»
16.30 - «ЛУЧШИЙ ГОРОД ЗЕМЛИ».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
17.40 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
18.10 - «БРИГАДА».
19.10 - «УНДИНА».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
21.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
21.50 - СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
23.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
05.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

НТВ
7.00 - УТРО НА НТВ.
9.45, 21.50 - «ДРОНОГО».

Пятница, 5

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - ДОБРОЕ УТРО.
9.00 - НОВОСТИ.
9.15 - «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ».

СТС - «БАЙКАЛ»
7.00 - «ЗАК И СЕКРЕТНЫЕ МАТЕРИАЛЫ».

«РОССИЯ»
6.00, 6.30, 6.53, 7.23, 7.53, 8.23, 8.53, 9.30 - ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
6.10, 6.45, 7.15, 7.45, 8.15, 8.41, 9.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
9.45 - «КАМЕНСКАЯ-2».

10.50 - АНШЛАГ.
11.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.
13.50 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО».

КАНАЛ «РОССИЯ»
16.30 - «ЛУЧШИЙ ГОРОД ЗЕМЛИ».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
17.40 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
18.10 - «БРИГАДА».
19.10 - «УНДИНА».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
21.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
21.50 - СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
23.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
05.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

НТВ
7.00 - УТРО НА НТВ.
9.50 - «ДРОНОГО».

ДИАГНОЗА».
20.35 - СВОБОДА СЛОВА.
21.55 - БОЕВИК «СМЕРТИ ВОПРЕКИ».

СТС - «БАЙКАЛ»
7.00 - «ЗАК И СЕКРЕТНЫЕ МАТЕРИАЛЫ».

«РОССИЯ»
6.00, 6.30, 6.53, 7.23, 7.53, 8.23, 8.53, 9.30 - ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
6.10, 6.45, 7.15, 7.45, 8.15, 8.41, 9.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
9.45 - «КАМЕНСКАЯ-2».

10.50 - АНШЛАГ.
11.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.
13.50 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО».

КАНАЛ «РОССИЯ»
16.30 - «ЛУЧШИЙ ГОРОД ЗЕМЛИ».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
17.40 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
18.10 - «БРИГАДА».
19.10 - «УНДИНА».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
21.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
21.50 - СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
23.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
05.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

НТВ
7.00 - УТРО НА НТВ.
9.50 - «ДРОНОГО».

Суббота, 6

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - НОВОСТИ.
7.10 - «РОЖДЕННАЯ СВОБОДНОЙ...».

СТС - «БАЙКАЛ»
7.00 - «ЗАК И СЕКРЕТНЫЕ МАТЕРИАЛЫ».

«РОССИЯ»
6.00, 6.30, 6.53, 7.23, 7.53, 8.23, 8.53, 9.30 - ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
6.10, 6.45, 7.15, 7.45, 8.15, 8.41, 9.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
9.45 - «КАМЕНСКАЯ-2».

10.50 - АНШЛАГ.
11.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.
13.50 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО».

КАНАЛ «РОССИЯ»
16.30 - «ЛУЧШИЙ ГОРОД ЗЕМЛИ».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
17.40 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
18.10 - «БРИГАДА».
19.10 - «УНДИНА».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
21.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
21.50 - СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
23.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
05.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

НТВ
7.00 - УТРО НА НТВ.
9.50 - «ДРОНОГО».

БАЖЕНОВА «ДИКИЙ МИР».
14.00 - МЕЛОДРАМА «СКОРЫЙ ПОЕЗД».

СТС - «БАЙКАЛ»
7.00 - «ЗАК И СЕКРЕТНЫЕ МАТЕРИАЛЫ».

«РОССИЯ»
6.00, 6.30, 6.53, 7.23, 7.53, 8.23, 8.53, 9.30 - ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
6.10, 6.45, 7.15, 7.45, 8.15, 8.41, 9.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
9.45 - «КАМЕНСКАЯ-2».

10.50 - АНШЛАГ.
11.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.
13.50 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО».

КАНАЛ «РОССИЯ»
16.30 - «ЛУЧШИЙ ГОРОД ЗЕМЛИ».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
17.40 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
18.10 - «БРИГАДА».
19.10 - «УНДИНА».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
21.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
21.50 - СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
23.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
05.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

НТВ
7.00 - УТРО НА НТВ.
9.50 - «ДРОНОГО».

Воскресенье, 7

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - НОВОСТИ.
7.10 - КОМЕДИЯ «ЧЕРЕМУШКИ».

СТС - «БАЙКАЛ»
7.00 - «ЗАК И СЕКРЕТНЫЕ МАТЕРИАЛЫ».

«РОССИЯ»
6.00, 6.30, 6.53, 7.23, 7.53, 8.23, 8.53, 9.30 - ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
6.10, 6.45, 7.15, 7.45, 8.15, 8.41, 9.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
9.45 - «КАМЕНСКАЯ-2».

10.50 - АНШЛАГ.
11.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.
13.50 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО».

КАНАЛ «РОССИЯ»
16.30 - «ЛУЧШИЙ ГОРОД ЗЕМЛИ».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
17.40 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
18.10 - «БРИГАДА».
19.10 - «УНДИНА».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
21.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
21.50 - СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
23.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
05.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

НТВ
7.00 - УТРО НА НТВ.
9.50 - «ДРОНОГО».

19.25 - «ПРЕСТУПЛЕНИЕ В СТИЛЕ «МОДЕРН»: ПРЕДШЕСТВЕННИК КОРЕЙКО».

СТС - «БАЙКАЛ»
12.00 - УТРО С КИРКОВОМ.

«РОССИЯ»
6.00, 6.30, 6.53, 7.23, 7.53, 8.23, 8.53, 9.30 - ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
6.10, 6.45, 7.15, 7.45, 8.15, 8.41, 9.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
9.45 - «КАМЕНСКАЯ-2».

10.50 - АНШЛАГ.
11.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.
13.50 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО».

КАНАЛ «РОССИЯ»
16.30 - «ЛУЧШИЙ ГОРОД ЗЕМЛИ».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
17.40 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
18.10 - «БРИГАДА».
19.10 - «УНДИНА».

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
21.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
21.50 - СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
23.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.

КАНАЛ «РОССИЯ»
05.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

НТВ
7.00 - УТРО НА НТВ.
9.50 - «ДРОНОГО».

10.50 - АНШЛАГ.
11.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.
13.50 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО».

РАДИ МИРНОЙ ЖИЗНИ

Мы живем во времена развенчанных старых идеалов, а новых нет. И молодежь, растущая без примеров для подражания, без веры в будущее, деградирует духовно и нравственно. Современной молодежи нужна правда о прошлом, достоверные факты, в том числе и о Великой Отечественной войне. Почему бы старшему поколению, преподавателям не задуматься над этим и не спросить себя: «А может это мы виноваты в том, что подрастающее поколение не знает всей правды, и не отсюда ли неуважение, недопонимание к участникам войны?»

За годы войны из Бурятии было призвано около 120 тысяч человек. В Забайкальском военном округе, в том числе на территории республики, формировались воинские соединения и части, которые затем отправлялись на фронт. Война стоила огромных жертв: в республике не было ни одной семьи, которая не потеряла бы родного или близкого человека. Согласно изученным и собранным архивам, погибли в боях, скончались от ран или считаются без вести пропавшими более 40 тысяч человек. Это почти треть из числа призванных из Бурятии, в том числе по городу Улан-Удэ - 7954 человек. С войны вернулись 6,5 тысяч покалеченных, десятки тысяч раненных, многие из которых позже получили инвалидность.

И сегодня мы хотим познакомить вас с удивительным человеком, ветераном войны и педагогическим трудом **МИХАИЛОМ ИСАКОВИЧЕМ РОСТОВЦЕВЫМ**, прошедшим всю войну, участвовавшим в штурме Берлина в 45-ом.

Михаил Исакович, окончив семилетнюю школу в Нижневолжском селе Сероглазка, в 1936 году поступил на Астраханский педрабфак, затем продолжил обучение в педагогическом институте, одновременно подрабатывал.

8 октября 1940 года получил повестку о призыве в армию. Служба в Красной Армии считалась тогда почетной обязанностью гражданина СССР, важнейшей школой жизни. И вот в один из прохладных октябрьских ночей с железнодорожных путей Сталинграда эшелон товарных вагонов с призванными тронулся в путь. Михаила Исаковича доставили на границу с Германией. С середины ноября 1940 года по февраль 1941 года новобранцы жили в наспех построенных холодных землянках по 100-120 человек в каждой. В них имелись два окошечка: у входа и выхода. Под нарами - заплесневелая вода, в которой иногда было слышно хлопанье водяных крыс. Правда, к 22-ой годовщине Красной Армии бы солдат улучшился. К 1 мая их отправили в палаточные лагеря.

По словам Михаила Исаковича, обстановка была тревожной. Хо-

дили слухи о надвигающейся войне, но никто не решался открыто говорить на эту тему. Два взвода отправили на укрепрайон, на участок сухопутной границы, которая была фактически голой. Начало 800-метровой полосы было открыто полужеленой озимой рожью и обозначено лишь колючей проволокой в один кол высотой в 1,5 метра, с оттяжками. Солдаты получили приказ рыть котлованы. Над нашей территорией постоянно летали самолеты-разведчики, которые наблюдали и фотографировали нужные объекты. Но стрелять по ним они не имели права, так же как и поддаваться на провокации.

Очевидным было то, что немецкая армия готовилась к войне, хотя 14-15 июня передали чрезвычайное сообщение ТАСС, в котором говорилось, что Германия неуклонно соблюдает условия Советско-германского пакта о ненападении, как и наша страна.

Война накрыла меня и еще одиннадцать человек из нашего полка на Минских железнодорожных путях в воскресный рассвет 22 июня. Сотни самолетов бомбили Минск и, прежде всего, ж/д узел, штаб Западного особого военного округа, расположения воинских частей, аэродром, правительственные здания, вспоминает фронтовик.

Далее он участвует в обороне Харькова осенью 41-го, в апреле 42-го - Крымский фронт (Керченский плацдарм). Во время наступления немцев на Сталинград и Кавказ с июля 42-го воевал на Северо-Кавказском фронте (оборона Тихорецка), командовал оперативной группой связи. Была поставлена задача: обороняться и отступая в горы, сохранять людей и технику для будущего наступления. Образовалась Черноморская группа войск Закавказского фронта. Ее отдельная Приморская Армия обороняла Азово-Черноморское побережье Кавказа, Кубань. После разгрома фашистов под Сталинградом пошло наступление с предгорий в составе того же Северо-Кавказского фронта.

Михаил Исакович в 1943-44 г.г. участвовал в освобождении Кубани и Крыма. В начале лета 44-го в составе 1 Белорусского фронта штурмовал Ковель и освобождал Восточную Польшу. Также под командованием маршала Жукова участвовал в освобождении Западной Польши, в том числе Варшавы. Он штурмовал Берлин и закончил свой фронтовой путь на юго-западной окраине Западного Берлина.

После войны Михаил Исакович вернулся к педагогической деятельности и вот уже 50 лет живет и работает в Улан-Удэ. Он четверть века был директором Школы рабочей молодежи №6 при ЛВРЗ. Вместе с коллективом ЛВРЗ, отделом учебных заведений ВСЖД, органами образования города создал в 1959 году сменную школу, контингент которой составляли рабочие и служащие.

После ухода на пенсию по инвалидности проработал 8 лет инспектором отдела кадров завода по работе с несовершеннолетними, создал и все эти годы руководил школой молодых наставников. И ныне Михаил Исакович не сидит без дела. Посещает школы, пишет статьи о Великой Отечественной войне, что-то мастерит, ремонтирует.

Мы победили, но шрамы той войны остались в каждом городе, селе. Великие бедствия, которые принесла война нашему народу, невозможно забыть. Память неотступно возвращает ветеранов в то военное время. Они знают цену завоеванной Победы.

Нельзя забывать подвиг нашего народа, цену, отданную ради мирной жизни. То поколение сделало все для победы, свободы и независимости нашей Родины. И теперь от молодого поколения зависит ее процветание, богатство и достоинство, - сказал Михаил Исакович.

Наталья ИВАНОВА.

Лубсама ГАРМАЕВА:

«НАДО ЖИТЬ, НЕ ОСОБО СВЕРЯЯСЬ СО СЧЕТЧИКОМ ВРЕМЕНИ»

«Шахматы - игра сугубо мужская, Лубсама лишена эмоций, это сгусток энергии и воли... «В поединках мужал ее характер»... Доцент ВСГТУ Л.А. Гармаева этой древней игрой увлеклась еще в 1954 году»... «Мэр Улан-Батора, пожимая руку десятикратной чемпионке Бурятии, подивился ее силе»... «Нашей землячке сдались четверо мастеров международного класса»...

«Лубсама выиграла у экс-чемпионки мира Л. Руденко, вице-чемпиона мира В. Кушнера, сыграла вничью с 3-х кратной чемпионкой СССР В. Борисенко»... «Встречалась с В. Смысловым, Сало Флором»...

«Исключительно одаренный человек: спортсменка, тренер, судья высшей категории, ветврач, ученый»... «Шахматный аксакал»...

Сколько написано о Лубсаме Аранзаевне Гармаевой газетных статей! И всюду: сильная, сильная, сильная... А мне хотелось увидеть ее другой. В канун Дня физкультурника, столкнувшись в редакционном коридоре (известная шахматистка издала в 2001 году свою книгу «И все-таки шахматы»... пишет заметки в газету), я задала 77-летней легенде республики совсем не спортивные вопросы.

- Лубсама Аранзаевна, чем, кроме спорта, вы еще увлекаетесь?

- Всю жизнь вязала, если собрать воедино все кофты, свитера, шарфы, теплые носки и варежки, получится целая гора.

- А еще?

- Одно время собирала старинные монеты и бумажные деньги. Когда-то моя нумизматическая коллекция насчитывала 500 экспонатов, но затем я их раздала.

Увлекалась серьезно филателией, в серии «Шахматы» было сто марок. Но и их я подарила начинающим коллекционерам. Сейчас остались только значки с изображениями городов, с гербами Верхнеудинска, Баргузина, Кяхты, Иркутска, Читы, Москвы, Ленинграда, Риги.

- Говорят, ваша квартира похожа на музей...

- Скорее на библиотеку. Много книг о спорте, о животных, есть фолианты по искусству, хрустальные кубки, шкатулки «Палех»... Раньше ведь как было? За победы спортсменам вручали в основном сувениры, это теперь стало модным дарить «конверты», появились спонсоры. Мое поколение «сражалось» не за деньги, а за идею, хотя теперь-то я понимаю, что за подвижничество в большом спорте надо поощрять людей материально, особенно молодых. Радуюсь, что чемпиону мира по боевому самбо Сергею Доржигарову Президент республики Л.В. Потапов вручил ключи от благоустроенной квартиры, тем более мальчик вырос без родителей, сейчас женат, у него растет дочь. Я сама воспитывалась в Эльсунской школе-интернате для детей животноводов из отдаленных улусов. Жили небогато, особенно тяжело пришлось в годы войны. Чтобы помочь матери по хозяйству, делала перерыв в учебе и все-таки удержалась маме, которая не уставала повторять «Учись!», я окончила семилетку в Курумкане и в 1948 году приехала в Улан-Удэ, став студенткой сельхозтехникума, все годы подрабатывала, а в 1957 году окончила БМЗВИ. Параллельно занималась велоспортом, лыжами, легкой атлетикой и, как вы уже знаете, шахматами... Рано потеряв дочь, воспитывала троих ее детей и потому деньги, конечно же, не были мне лишними.

В течение 25 лет преподавала в ВСТИ (ныне ВСГТУ) анатомию, гистологию и основы животноводства...

- Скажите, пожалуйста, а такая «всеядность» не мешала спортивной карьере?

- Мешала! Если я предпочла бы, скажем, только велосипед или лыжи, то наверняка стала бы мастером спорта.

- А, по-моему, одна, но пламенная страсть у вас - это все-таки шахматы?

- Вы правы. Этой интеллектуальной игре я отдала всю жизнь. И книгу, которую мне помогли издать в технологическом университете, назвала не иначе, как «И все же шахматы»... Если б снова начать, то не распыляла бы силы, а посвятила себя одному виду спорта.

- Ну вот видите, наш разговор незаметно свернул на спортивную тему. Давайте все же вернемся к обычной жизни?

- (смеется). Обычной, в обывательском смысле слова, жизни у меня, пожалуй, и не было. После института направили в колхоз, и я почти 10 лет работала, при том постоянно ездила на различные сборы и соревнования. Однажды председатель правления не выдержал, стукнул кулаком по столу: «Что

это за ветврача, которая отсутствует на работе по восемь месяцев в году?» и предложил мне выбирать работу или спорт.

Пришлось отодвинуть любимое занятие на задний план, неключиться на буренок. Зато за те десять лет, что я отдала сельскому хозяйству, опубликовала три статьи в центральных журналах по проблемам ветеринарии и четыре - в трудах вузов, за что получила звание доцента (без ученой степени), а в 1967 году успешно защитила кандидатскую диссертацию в Свердловске... Что же касается вашего вопроса «о всеядности» - то скажу, что вела большую общественную работу, была лектором общества «Знание», пропагандировала шахматы, здоровый образ жизни, в 1967 году по моей инициативе был создан республиканский клуб «Белая ладья»... Много читала, ездила. Однажды шахматы познакомили меня с классиком бурятской литературы Хоца Намсараевым, играл он весьма прилично... Уйдя на заслуженный отдых, занялась тренерской работой, у меня есть ученики в Курумканской детской спортивной школе, открыла шахматное отделение. Дважды в месяц езжу туда, десятичасовую дорогу переносю хорошо. Помогаю воспитывать правнуков, составила «генеалогическое древо» своей семьи. Нравится газетная работа. Вести репортажи училась у «москвича» Владимира Бараева в 1950-х годах. Люблю людей, общение. Сидя на лавочке и лузгая семечки, давно состарилась бы... Надо жить, не особо сверяясь со счетчиком времени.

- А как поддерживать здоровье, Лубсама Аранзаевна?

- Лучше заниматься физкультурой, нежели спортом, это разные вещи. Большой спорт, как ни парадоксально, здоровье отнимает, а не прибавляет. Сколько сорванных менисков, сухожилий, «бычих» сердец, разрушенных нервов, распавшихся семей! Гроссмейстер Лев Полугаевский, с которым я тоже была знакома, признался: «Ради шахмат я бросил аспирантуру, и успехи мои сразу пошли в гору». И то, что он не состоялся как ученый, думаю, не сожалел, он стал выдающимся гроссмейстером мира.

- А на что жил?

- Ну, он исторически был человек небедный и мог позволить себе жить в удовольствие, заниматься любимым делом - шахматами. Как и Борис Спасский. Последний старался весь гонорар разместить в банке за границей (в то время 60 процентов премии забирал Госкомспорт и лишь 40 процентов оседали в кармане победителя). Чемпиона, разумеется, клеймили, и он тоже говорил о том, что спорт чреват болезнями, это соль, пот, слезы в прямом смысле слова. Всегда считало: это тяжелейший труд. Шахматы, несмотря на кажущееся спокойствие противников - ведь ни один мускул не дрогнет на лице! - ад, нервотрепка. А этическая сторона игры?!

- И тем не менее миллионы россиян рвутся, туда, где «выше, дальше, сильнее»...

- Да, такова влекущая сила спорта.

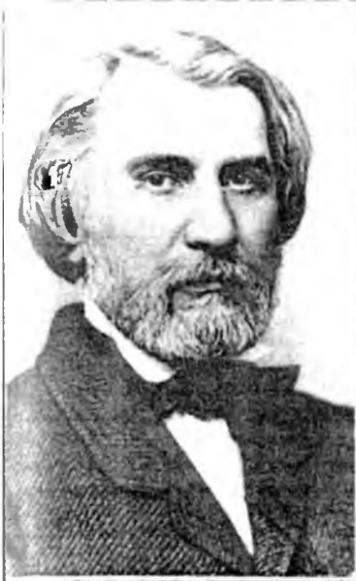
- Вам ничто женское не чуждо?

- Не чуждо. (на собеседнице нарядная блузка с кружевами, ворот заколот старинной брошью). Вот покрашу волосы, получив гонорар, сменю роговые очки на пластиковые и вы не узнаете меня на улице!

Любовь КИРИЛЛОВА.

НА СНИМКЕ: Л.А. ГАРМАЕВА.

И.С.Тургеневэй түрэнхөөр 120 жэлэй ой

Ородой агуу бэлнтэй уран зохиолшо И.С.Тургеневэй (1818-1883) нүгшэнхөөр 120 жэл сентябрийн 3-да гүйсэхэн.

Наһанайнгаа хүүлшын жэлнүүдтэ бэшээн «Шүлэглэмэл мурнуудыень» (Стихотворения в прозе) уншагшад тон халуунаар угтаһан юм. Уран зохиолшо эдэнэ хожомоо бэшгэдэхэ томо зохиолнуудай эскизүүд гэжэ тоолодог хэн.

Эдэ уянгануудаа Тургеневэй «Selenia» («Старческое») гэжэ нэрлэхэдэн, «Вестник Европы» сэтгүүлэй редактор «Шүлэглэмэл мурнууд» гэжэ нэрэ үгэһэн байна. Тиигэжэ энэл нэрээрэ манда хүрэжэ ерэнхэй. Наранай элшэнэ, холонгын үнгэһөө, алмазай

туяаһаа болон эхэнэрэй гашуун нулимсаһаа, энэ хүнэй гүн ухаанһаа эдэ зохиолнууд бүридэнхэй гэжэ П.В.Анеников бэшээн юм.

«Шүлэглэмэл мурнууд» - уран шүлэгэй прозын гайхамшаг нэгэн бүридэлтэ зохиол. Зүгөөр багахан хэмжээтэйшье һаа, дэлхэй түбине бүхэлээрнэ багтаһан шэдитэй дуһаа шэнги.

«Үбгэжөөлэй ...хүүлшын амисхаалнууд» гэжэ авторай өөр тухайгаа хэлэһэншье бол, уран зохиолшын ажа наһанай айхабтар шанга хүсэтэй хүр хүүдье гэршэлэн, мүнөө үеын гүн удхада эдэ зохиолнуудай эршын багхашье буураагүйнэ гайхамшаг лэ.

Ажаһуудалай заршам

Амгалан тайбанда дуратай гүш? Хүнүүдээр харилсадагышье бол, гансаарханаа ажаһуу. Уридшалжа юумэндэ һанаата бү боло, юушье халаглажа бү гэмшэ.

Жаргалтай байха дуратай гүш? Нэн түрүүн уйдхар гашуудалые өөр дээрэ үзөөрэйш.

Шагналай домбо

Намда ехэл энсэдэтэй... Өөрөө өөрыгөө гайханашье бол. Уй гашуудалда абтахадаа, өөрыгөө ингэжэ үмэгшлэгшье бэшэб, ажаһуухамни намда үнэхөөрөө хүндэ хүшэр, бүхы сэдхэлни харанхы бүглүү, уйдхар дүүрэн. Тээд би үдэшые гоё найхан, яларма толотомо болгохые оролдожо, эдэб арга хэрэглэн, янза бүрийн шэмэглэн үгэнүүдээр зурагланаб, хөөрөөгөө уран хүнгэн болгоноб. Ханхнама хурса абятай болоходонь, хүхижэ байсанаб.

Би гоё найхан домбо хэдэ хүн шэнги, нарин бэрхэ мүнгэшэ дархан мэтэ, тус домбоёо янза бүрээр һиилэнэб, шэмэглэнэб. Ингэжэ би энэ домбо, өөрыгөө хорлохо унда бүтэхые оролдодог гэшлэб.

МИНИИ МОДОД

Университедтэ суг һураһан нүхэрһөө бэшэг ербэ. Яан помешик, аристократ хүн юм. Түрэн үдэртэнэ эрхыемни уриһан байба. Тэрэ үнинэй үбшэндэ дайрууланхай: һохор болошонхой, арайхан хүлөө һомбуулна гэжэ дуулаа һэм. Сэдхэлшье тэбшэжэ, эдэнэйдэ ошохо ёһотой болодоо бэлэй.

Үргэн ехэ сэсэгилгэй нэгэ аллеин дунда нүхэрөө болгобоб. Зунай дулаан үедэ нэхы арһан дэгдэдэ эрөөгдонхой, хатажа хархишанхай, бүгтышэнхэй, доооршоһон зубхитай хайратай амитан багахан толяска тэргэ соо һуунхай, гоёр хубсалһан хоёр парасануудта түлхюулэнхэй ябаба...

Амаршалһаб таниие, гэжэ тэрэ хүргүй ахирхан боолойгоор хингалба. - Уг гарбалта газар дээрэ, эдэ

миниин зуугаад жэлэй агуу мододой намаа доро амаршалһаб!

Һэе болоһон бэе дээрһээншье мянган жэлэй дүбэй намаалан шүхэрлэнхэй ургажа байхые харахадаа, олон бодолдо эзлэгдэхээр хэн.

Ингэжэ би ойндоо оруулһаб: «Ши, мянгаад жэлтэй асари ургамал, соносоно гүш? Шинин дорохи амиды үхэншье хоёртой хоорондо мұдхигшэ энэ гөдин хорхой шамайе «миниин модон» гэжэ хэлэжэ байна!»

Агуу модондой намаае һалхин һаршагануулан дайраад, алаа саашаа арилба. Энэ асари модон миниин бодолые, үбшэн хүнэй үгэнүүдые тааһан мэтээр, аали намдууханаар эльгэ хатаһандал үзэгдөө бэлэй.

ҺҮЗЭГЛЭЛ

Хүн һүзэглэжэ мүргэхэдөө, эди шэдине сэдхэлдэг гэшэ. Ямаршые һүзэглэлгэ нимэ удхада хүрэжэ сэрэдгэ: «Агуу бурхан хоёрые хоёрто үсхэхэлэмни, дүрбэ бии болог лэ!»

Гансал нимэ удхатай һүзэглэл нэгэ нюурһаа нүгөөдэ нюурта хандаһан гуйлта болоно. Бүхэдэлхэйн һүлдэдэ дээдш удхада, Кантын, Гегелей ариг сээр болгогдоһон ямаршые дүрэ шэнжэгүй бурханда һүгэлдэг - хоһон оролдог, ямаршые тунд үрэггүй юумэн гэшэ.

Тингэбэшье, шийин тон өөрыншин амиды түхэл шэнжэгүй бурхан хоёрые хоёрто үсхэхэлэ, дүрбэ бии болгожо шадаха гү?

Гүн һүзэгтэй хүн энэ асуудалда ингэжэ харюусаха ёһотой: шадаха. Энээндэ тэрэ өөрыгөө сүм этигүүлхэ ёһотой юм. Тээд ямаршые удхагүй энээндэ ухаанай эсэргүүсэхэ болболшье, яаха ёһотой?

Эндэ Шекспир туһалха аргатай: «Олон юумэн энэ түбидэ оршодог гэшэ, Горацио нүхэрни ...» гэхэ мэтэһэлэн.

Бодото үнэниие баримта болгон арсаха байбалнь, тэрээндэ суута асуудал дабтаха хэрэгтэй: «Бодото үнэн юун бэ?»

Тинмэл ушар ёһонһоо уухабди, сэнгэхэбди, һүзэглэн мүргэхэбди.

ҮГЛӨӨ, ҮГЛӨӨ!

Хоһон, жэжэ ахирхан, шэнэе шадалгүй ажаһуужа үнгэрэгшэ үдэр бүхэмнай!

Тэдэнэй үлөөһэн мур сараанууд яһаншые өөдөгүй ахирханууд бэ! Ямаршые удхагүй уймар хоһон соо үнгэрөөб минута, часаар хэмжэгдэгшэ тэдэ сагууд!

Тингэбэшье һаань, хүн ажаһууха яһан дуратайб; тэрэгдэ ами наһаниншье гамтай, ажабайдалда тэрэ ехэтэ найдана, ерээдүйдэ этигэл дүүрэн ябана. Ерээдүйһөө яһан ехэ үлзы хэшгэ хүлээнэ гэшэб!

Тээд яахадаа ерээдүй дүүрнүүдэй үнгэрһэн саһаа тад ондоо байха ёһотойгоор хүн бодоно гэшэб?

Ингэжэ тэрэ ухаанда орууланашьегүй. Тэрэ ухаанда саахануур гүйлгэхэ дурагүй - энэньшье һайн лэ гэшэ. «Үглөөдэр лэ болог даа!» гэжэ өөрыгөө һамааруулхые оролдоно. Тэрээхэн «үглөөдөрөө» газарта зоогдотороо хүн хүлээнэ.

Тинмэ даа. Газар доро ороходоо, эдэб юумэндэ һанаата болохоёо болигдохо гэшэл ха юм даа.

ШУЛУУНУУД

Нарата сэлмэг үдэр далайн эрьсээр хэбтэгшэ бороһон хуушан шулууде алишые тээһэншье солгөһон долгидой нэһэн эльбэсэгэжэ наадахые, тэрэнэй хүбхэ ургуулан магнайда дун сагаан субадуудые шэдэлэн эрхэлхые таанад нэгэтэшые һаа үзэһэн гэшэ гүт?

Тэрээхэн шулуун үнөөхил зандаа байрадаа үлөөшые һаа, долгидой номгорон саашалхадань, бороһон шарайдань толормо үнгэ будагуудай ялалзахыень анхармаар байдаг лэ.

Энэ юу гэршэлэб гэхэдэ, анхан сагта хайлаһан шулуудай загсан хүрэхэ үедэ ошото галай үнгөөр тэдэ ялабхидаг байгаа бшуу.

Һаяхана үтэлһэн зүрхыемни залуу эхэнэрнүүдэй сэдхэлэй халуухан охиной алишые тээһэншье жэгнэн долгилуулахадань, сэдхэлэймни үни ангашаһан үнгэ будагууд хэргээд, унтаршаһан галай ошо бадаргабал!

Долгид сүхарин, бусалтагүй ошоо... Тээд хуушан шулуундай галта үнгэ будагууд ангажа балартаагүйл. Сагуудай хэбшэ һалхинай тэрэниие үмхирөөхые оролдожо, эршэтэйгээр үлөөгөөшые һаань...

НОМИН ХАН ТҮРЭ

Ай, номин хан түрэ! Һаруул гэрэлэй, залуу наһанай, жаргалай номин хан түрэ! Би шамайе үзэһэнби... Зүүдэн соо.

Гоё найханаар шэмэглэгдэһэн онгосо дээрэ хэдэхэн хүнүүд һэмди. Хун шубуунай үбсүүн мэтээр сагаан далбага хүрхын, дээрэнэ нарийхан тугууд хэршэгнэн һамилзанад. Хажуудахи нүхэдни хэд бэ гэжэ би элдэхгүй һэм, тиибэшье бүхы мэдэрэлтэ махабадаараа биһонхойб. Эдэмни залуу наһанайнгаа эршэ соохоно хэһюүтэй, зугаатай, нам шэнги жаргал дүүрэн зон!

Тээд би тэдэниие адаглажа харанашьегүйб: маагадые широгшо алтамал жэжэхэн хашарһаар миралтаһан эльбегүй номин далайда сэдхэлни сүм обтонхой. Дөрмөнэй мүн лэ заха эхигүй номин огторгой ээнхыжэ, тэрэнэй уудамар хүр жабхалан түгэс, энхэргэн зулгы наран энсэжэ байһан мэтээр гэрэлтэнэ.

Тинхэ зуура бидэнэй дунда бурьялма абьяастай, баяр баясхалангаар билтарһан, тэнгэрийн бурхашуудай шеддэн мэтэ, эльгэ хаталган эдэлэн!

Заримдаа хэн нэгэнэймнай сэдхэлһээ шүлэгэй уянга үрэн үгэнүүд зүрхэлһөө ошо бадарган ханхинана.

Үндэр тэнгэри өөрөө үгэнүүдыень дууряан харюусаһан шэнги болоно, далайн долгинууд ойлгоһон өгтөр хүүен даршана. Тингэһээр аали намдуу байдал таниие дахин үлгэдэжэ эхилнэ.

Хүнгэн хурдан онгосомнай долгинууд соогуур багха һабал урагшаа шуумайна. Онгосыемнай һалхин үлсэжэ

түлхинэ бэшэ, бидэнэй өөһэдымнай халуун зүрхэнэй охин хүтэлнэ. Хайшаа бидэ тэгүүлхээ һананабиди, онгосомнай амиды мэтэ сэдхэлэемнай ойлгожо, тишээл шэглэнэ.

Замдамнай олон олтирогууд ушарна. Эди шэди дүүрэн һаруул эдэ олтирогууд субадай, номиндой, шүрын үнгөөр толорно. Налгай эрьсүүдһээнь найхан хангал анхилна. Эдэ олтирогуудай нэгэнһээ сэсэгэй бороо маанадта сасарба. Бэшэ зариманһаань холонгын үнгэтэй ута далитай шубууд дэгдэн ниидэшэнэ. Эдэ шубууд дээгүүрнай элинэ, үнгын тэдэ сэсэгүүд онгосымнай хажуу хабһа эльбэһээр, далайн долгидой дун сагаан хөөһөн соо хайлана.

Үнгын сэсэгүүдтэй, жэгүүртэнтэй суг хамта айхабтар амтатайхан абья анир маанадта ниидэн ербэ. Тэдэни соо эхэнэрнүүдэй абьяан соностоно шэнги... Дууһан тойроод: огторгой, далай, дээрэмнай хүрхынһэн далбагамнай, онгосыемнай үлгэдэһэн урасхалай жэрьсэи - хуу бараандаа дуран тухай, инаг дуранай халуун охин тухай үгэлэн түүрэнэ.

Эдэ бидэнэй тус бүридөө дурлагша хүүхэн лэ... Тэрэл хүүхэн эндэхэнэ, бүрил дүтэхэнэ, нодонэй хараада тудадангүй оршоно. Агшан зуурахаһа, шодэ сабшахын тэндэхэнэ согтойгоор шэртэн, уриханаар энсэбхилнэ. Хургадаһынь гарыешни дүнгэн баряад, өөрыешни диваажан тээшэ хүтэлхэ!

Ай, номин хан түрэ! Би шамайе үзөөб... зүүдэн соогоо.

ҮШӨӨ ТЭМСЭХЭЛ БАЙХАБДИ!

Оройдоол жэжэ, жаахан юумэн аад, бүхы хүнине эгсээр болонгажархиха шэдигтэй байбал!

Панаа үнөөн болошонхой харгыда гараад ябанаб.

Хүндэ бодолнууд сээжыем унтаруулна, уйдхар гашуудал эльбэжыем тамална.

Ганхалан толгойгоо үргэбэб... Зэргэшэһэн һаман ирнуудай дундуур, харбуулан һомон мэтээр, харгы үрэн саашална.

Наһаа арбаад алхамай газарта наранай туяа доро хүрэг үрбилоонууд согсойлдожо һубарилданхай харгы үрэн гэгэни гаража ябабад. Тэдэнэрэй бэсдэ найданги, зориг үрэн, собхоролдон ябахые харахада, энсэдлэ хүрэмөөр лэ! Илангаая тэдэнэй нэгэнэйнь сээжээ хүрхылгэн, бээс

хажуулдуулаад, согсогоһон пишаганахань тэрэниие юунһээш айха, хүрдэхгүй, хүрхэйхэн болгонол! Ёһотойл дайшалхы зоригтон!

Тэрэ дээрэ хүхэрэгшэ гэнгэрийн уудамда ниидэжэ ябаһан харсага эгээл энэхэн зоригтонниие барижа эдихэ үйлэтэй байхань даа.

Эдэ бүгэдые би харахадаа, эльгэ хаташабаб.

Гашуудалта бодолнуудни үнгэ сараагүй үгы болошобо, габьяа түгэс эрэлхэг зориг сэдхэлдэмни мүндэлбэ.

Ажаһууха хүсэл долгилбо!

Дээрэмни өөрымни хара харсага ниидэжэл ябуужан... Манда тэмсэхэ хаба үшөө байха, шүдхэр аба?!

ТҮЙМЭР

Бээрэнги наран баруун хады эмээлэжэ, үдэшин һүүдэр гол руу болжоржо эхиабэ. Гурбан ута хухюур тросоор шагтагалжа шэрэнэн гэнжэтэй трактор ойһоо гаража, хонишоной үбэлжөөн тээшэ шэглэнэ. Сагаан нарын шэмэрүүн бордоһон тэрэниие ээрэн боһон, сагаабхилан дэлхэтэнэ.

Трактор хонишоной газаа ержэ тогтобо. Түлээндэ ошолдоһон хонишон хүржэ буугаад, хоёр хухюурье тросоо мулталжа, нэгыень үлээбэ.

- Холхой, ороод гара, сагаалаад, гэжэ хонишон трактористые уриба. - Манайда үшөө сагаалаадүй ха юмши.

Холхой тракторһаа буужа, тэдэ дахасалдан гэртэ оробод. Хонишоной намган эдэе бэлдэнхэй: хүдөөгэй мангиртай шүлэнэй хангал үнэр хамар амтатайгаар үрбэгэнүүлэн, сорьён угтаба.

Холхойн столдо нуухада, хонишон хахадые гаргана.

- Юун хахадые гарганаш. Түлээндэ ошолдоһонойш түлөө би шамда табиха байгаа. Нүхэрни ханяагаад, хаянай гансаарданаб. Шинии ошолдоогүй хаа, үшөөл оройтохо байгаа, гэсэгээн, Холхой арсааша болон, үргэн хабтагар үргэ шанаагаа барбагар хара гараараа эльбэсэгэбэ.

- Зай, хаял даа. Дулаасаадахия, бари, - гэн, хонишон архияа аягалба.

Сагаалганаа дурдан, энэ тэрие хоёрэдэжэ, архише шэлээгдэжэ, Холхой ябаха тээшэ болобо.

- Тэрэ хухюураа Жалма хүгшэндэ абаашахам гэнэ гүш? Тэндэш хахад одоо байха даа, - гэжэ халантан хонишон үшөө ууха ханаатай болоһоноо гэршэлнэ.

- Зай, баяртай. Газараа хорооһом, - гэжэ Холхой урагша абангүй, түргээн гараба. Тамхияа аһаагаад, трактортаа нуужа, гэрэлтэжэ байһан нуурин тээшэ нижагануулба.

Холхой Жалма хүгшэнэй хоройн үүдэ нээжэ, хухюураа хорой соонь оруулаад, трактораа гэрэй далада табиа. Хонишонтэй зуһан архинийн хорхой «үшөөл, үшөөл» гэжэ зосоонь гэжэгэнүүлнэ. Холхой гэртэ оробо.

- Мэндээ! Нэгэ һайн гэгшын хухюур асарааб, гэжэ Холхой хэбтэнэн Жалма хүгшэндэ хэлэбэ.

- Болоо, болоо. Хари, асарха дүтлөөл ёһотой гэжэ тухайлажа байгаа нэм. Түлээнни хоёр нэгэн хоногой болонхой нэн, бэрхэш. Хубсаһаа тайла, эдээлэ, - гэнээр хүгшэн шэрээһээ бодобо. Шүлэ табатга хэжэ, нэгэ хахадые стол дээрэ табиа.

Холхой нэгэ хундага хэжэ уугаад, шүлэ халбагадана.

- Энэ ши гансаараа хэды болотор ябаха хүн гэшэбши? Дүшөөдтөө дүтэлхэш бэшэ аал? - гэжэ хүгшэн сайгаа ошолло.

- Ээ, ябаал хадаа, ябаал бээбэ. Хэрэгсээбэл, нэгэ юумэн олдono бэээ-э, - гэжэ халаһан Холхой оосогүйгөөр дуугарна. - Уроол эхэнэрнүүд яшаха нэм. Сугтаа байя гээ наам, байлсахал даа.

- Теэд байхаа яадаг юмши? Эжыншни мордоһоор гурбан жэл болонтоо ха. Намһаа хэды эгэшэ нэн даа, хоёрхы, - гэжэ Жалма хүгшэн нүдэнһөө нөлбоһо дуһаагаад абана. - Ажалһаа ерэхэдээ, хоһон, хүйтэн гэртээ ороходош, юу һайн ха нэм даа.

Холхойн зосоо бага уяржа, ууһан архинь халуун оёхөөр бодол ханааеһы бөөмэйһэндэл боложо, оорыгоо хайрлан нуутараа, ехээр ногтоодүйдөө трактораа гаражда табиха гэжэ шийдээд, чекушка архияа таглаад, хармаангалха гэнэн аад, хоёргэнэ стол дээрэ табижархиа.

- Би трактораа гараждан табихам. Тингээд гэр бараагаа түлэхэм, ябахам, - гэжэ хубсалба.

- Энээнээ абаад яба, - гэжэ хүгшэн архи зааба. - Угы, байг. Углюөгүүр тархиа заһахаб, - гээд, Холхой гараба.

Тэрэ трактораа гаражда табяад, кочегарка оробо. Кочегар бага халамтай байба.

- Архи олохо байгаа, - гэжэ халаһан Холхой тамхияа гаргана.

- Нэгэ юумэн бии, - гээд, кочегар хахад шэл архи углууһаа абана.

- Би гүүртээр бага сагаалааб, - гэжэ Холхой баяртай болобо.

- Котельнымнай түлээн дууһахань, хэзээ асархабши? - гэн, кочегар архияа хоёр стакан соо аягалба.

- Асарагдана бэээ, биш гансаараа болошооб, нүхэрни үбдөө, - гэжэ Холхой стакантай архи хомхойгоор хоолой руугаа эюулжэрхибэ.

- Хуниие эрииш.

- Хари, үглөө тингэхэм. Гансаарандам хүндэ байна.

- Тамхияа залал даа. Би яараад, хахадаа намганһаа нууһаар байтараа, тамхияа мартажархөөб, - гэнэ

кочегар. - Нэгэ хэдые үгл даа. Углюөгүүр болотор үдэ.

Холхой үлэнэн тамхияа багсаатайны стол дээрэ табиа:

- Бултыень аба, би гэртээ харижа, гал хүлөө түлхэхэм, - гээд, найгаргаһаар гаража ошобо.

Хүйтэн агаар нэргүүлмээршые наань, гэр тээшэ тэгүүлһэн Холхой мэдээгээ алдажа, нэгэ онгоохойдоо Жалма хүгшэнэй гэрэй хажууда ябашан байба.

- Ерээл хадаа, ерээ. Чекушам бии нэмнай, - гэжэ үгэлһөөр Холхой үүдэ тоншобо.

- Хэмшээ? Холхой гүш даа? - гэнээр хүгшэн үүдэ нээбэ.

Гэр сооһоо дулаахан аятай агаар Холхойн урдаһаа баань сохжио, толгойнь бури мэнэрүүлжэрхибэ. Столдо нуужа, нэгэ зууе хэжэ уугаад, тамхия татажа нууһа...

«Мухаа, мухаа, яанаш, Мухаа» гэнэн Жалма хүгшэнэй хиигануур абяа дуулахадаа, Холхой хүгшэнэй үбэртэ орошоод хэбтэнэнэ нэгэ солоохойгооро мэдэрбэшые, баһа юушые ойлохоо болишобо. «Болиш, яһан эшхэбтэр юм. Яажа байһан эрбэши», - гэжэ байжа хүгшэнэй хүхирхэдэ, бага нэгэ оробошые, уланхадан аһалдашаба.

Холхой уухилан, аахилан бодожо, түргээн столдо ошожо, үлэнэн архияа уужархиа. Жалма хүгшэн болоһоншые гэншэһэншые хоёртой хоорондо абяа гаража, уйлаганажа хэбтэнэ. Холхой үгэ дуугүй хубсалаад, гаража ябашаба. «Юу хэбэ гэшэбши? Углюөдэртөө зон дуулахань, мэдэхэн. Яажа гэшэбши?» гэнэн эшгүүритэй бодоло абтан, бээрэһэн нохойнуудые эндэ тэндэ «һаб-һоб» гүүлэн, Холхой хоһон үйлсэнүүдээр ушар зүггүй тэнэнэ. Яба ябаһаар, нэгэ мэдэхэдээ, нөөртөө ершэһэн байба.

Орой болонхой, сог мүшэд баруун хойно ябашанхай. «Хүндэ хэлээдүйдэнь» гэнэн бодол толгойдонь, часай сохидодал, шуһантайны лугшан халангагүй. Холхой зэриг амитанда хоһон үйлэсе иишэ тиишэнь хулгайгаар хаймадан хараад, Жалма хүгшэнэй хургаа хорой дээгүүр хүрөөд орошобо. Гүйжэ ошоод, түлээн дээрһээ гасуу оложо асараад, гэрэй үүдэ тулажархиа. «Хүндэ хэлээдүйдэнь, хүндэ хэлээдүйдэнь» гэнэн түгшүүритэй бодол мэдээ ухааеһы эзэмдэжэрхөөд, бэшэ ондоо юушые ухамйлуулнагүй. Мэдээтэй мэдээгүй үбэнэй хорой гүйжэ ошоод, тэбэри үбэн асараад, гэрэй хаяанууд доогуур тараан хаяжа, гал аһажархиа. Ширын галхан баярлаһандаа, үбһэндэ абьяастайгаар аһажа, ехэ дүлэн болон дэлбэржэ эхиабэ. Гал харахадаа, Холхой угаа мэдээгээ манаран, ара гэдэргээ харайба. Айнуудай араар гэртээ гүйжэ ерээд, тэрэнэй гэдэргээ харахадань, Жалма хүгшэнэй гэр бүхыдөө гал дүлэндэ абтанхай. Холхой юу хэһэнээ ойложо, хүрдэжэ, соохор мэдээн соогоо гэртээ гүйжэ ороод, орон дээгүүрээ шуухиран, шүдөө хабиран орондоглошобо. Орилок бархирхын, гэншээ гоншохынгоо хажуугаар хоһор мэдээн соогоо үмдэнһингоо хирмэ ходождо, табуреткэ табяад, анхандаа үлгынгөө үлгөтэй байдаг үһээдэхи сахаригһаа шагтагалжа бүтүүлидээд, тэрэндээ толгойгоо хэжэ, табуреткээ үдхэхлэн үгыгөөш ойлогобогүй...

Эрдэни ДУГАРОВ.

Шүлэгэй удхаар асуудалнуудта харюусатгы.

ҺАЙН ГҮ?

Аба эжыдээ эрхэлээд, Ажал хэхээ залхуураад, Алярхажа ходо ябаха - һайн гү?

Худал юумэ зугаалаад, Хани нүхэдөөрөө хэрэлдээд, Хабатайб гэжэ наншалдаха - һайн гү?

Муу үйлэ холодуулаад, һайн юумэ һажаагаад, Магтаал бэрхэдэ хүртэхэ - һайн!

ХЭН ТАРЯА УРГУУЛНАБ?

Шагныт миний хэлэхые, Шалгаад туршахам таниие. Шадалаа түргэн харуулыт, Шадамар бэрхээр харюусыт.

- Хэн үнээ наадаг бэ? Хэн үбһэ сабшадаг бэ? Хэн хони адуулнаб? Хэн тарья ургуулнаб? Хэн хүүгэдые хурганнаб? Хэн шүлэг зохёноноб? Хэн машина жолоодоноб? Хэн эд бараа наймаалнаб?

Зүбөөр харюу үгөө һаа, Зугаа саашань дамжуулыт.

ЗУГАА НААДАНУУД

Наадагты. Уран хурсаар шүлэгэй мүннүүдые хэлэгты.

ЭДЫ ШЭНЭЭН УРГАХАБ

Альгаа ташан дэбхэрхэб, (альгаа ташаха) Эды шэнээн ургааб, (гараа үргэхэ)

Альгаа ташан собхорхоб, Эды шэнээн хүдэлхэб, (эрхы хургаа харуулха)

Альгаа ташан хатархоб, Эды шэнээн нугархоб, (хэлтыхэ)

Альгаа ташан дуулахаб, Эды шэнээн дохихоб, (дохихо)

«УНТААХАЙ»

Эрхэ жаахан хүбүүмни Эсээ ёһотой, эһээлнэ. - Унтаха сагшни ерээ гү? «Унтаахай» шамайем угтаа гү?

- Угтаа намайе «унтаахай», Урихан нюураа харуулаа.

- Унтахаа ошо хэмээхэн, Амгалан нойрсо, хүбүүхэм.

ЭБЭРЭЭ УРГАА ЭШЭГЭЭДЭЙ

- Басагахан, басагахан, Хаана ошоод ербэш даа?

- Хүгшэн эжыдээ ошоолби Харгын нүгөө захада.

- Юу мэдэжэ ербэш даа, Түргэн мандаа хэльш даа.

- Хүхюу байна эжэмнай, Эбэрээ ургaa эшэгээдэйн.

Үдэр бүри хөөрхэниинь Томо болоно торонгүй.

ЮУНДЭ БААТАР БАРХИРААБ?

- Юундэ Баатар бархирaab, Юуһһээ айгаад харайгааб?

- Хүршын галуун с гал, Хүлдэнь аһан ш дээ.

- Баатар, болиш бархирхаа, Хүүгэд хараад, наадалхал.

Хүүхэлдэй бүүбэйлжэ наадагты, дуулагты.

УЛГЫН ДУУН

Бүүбэй, бүүбэй, бүүбэйхэн Баабайн хүбүүн ямар юм?

Бүүбэй, бүүбэй, бүүбэйхэн Баабайн хүбүүн бэрхэ юм.

Бүүбэй, бүүбэй, бүүбэйхэн Баабайн басаган эрхэ юм.

Ухибүүнэй түрэнэн үгээр тэмдэглэхэдээ, энэ наага зугаа үнгэргэхэ. Мүрнүүдэйн угхага тааруулжа альгаа ташаха, дүхэриг хэхэ, гэшхэлхэ, гараа үргэхэ, гарайнгаа балсан харуулха, шаанги (торт, шоккола) ухибүүнэ хазуулха, г.м.

ТҮРЭНЭН ҮДЭР

Хэнэй түрэнэн үдэр бэ? Хэнэй сэдхэл дүүрэн бэ? Гарыш түргэн урданмай, Альгаа ташан угтаханмай.

Хэды хүрбэш Доржомнай (Должиннай), Хургаа занган харуулыш, Гараа шанга адхалсан, Гоёхон дүхэриг хэхэмнай.

Хөөрхэн бэрхэ Доржомнай, Ходо хүхюун ябыш даа. Шэдэ ехэтэй шаангимнай Хүртэн ехээр хазыш даа.

Үшөө хүсэн нэмэхэл даа, Үшөө үндэр болохош даа, Үшөө һайхан болохош даа, Үзлэй гоёор хатарaa һаа.

ТААБАРИНУУД

Таабаринуудые шагнагты, таагты.

ЖЭЛЭЙ ЯМАР САГ БЭ?

Саһан хайлажа, Шалбааг болоно. Үдэр нэмэжэ, Дулаан болоно. (Хабар)

Үргэн һайхан дайдада Үнгын сэгсэг һалбарна. Үдэр бүри горхондо Ухибүүд ошожо шунгана. (Нажар)

Эддэб жэмэс эдээшээ, Эгээл «амтатай» сагхан даа. Алтан шара намаанууд Аалихан доошоо буунал даа. (Намар)

Хүйтэн болоо газаамнай, Хотондоо ороо малнай. Хүдэһэн дэгэлээ үмдэхэмни, Хүйтэнһөө, юрэдөө, айнагүйлби. (Үбэл)

А.МОГОЕВА

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральна директор - ахамад редактор А.Л.АНГАРХАЕВ.

Редакторай уялга дүүргэгшэ А.Д.ЭРДЫНИЕВА.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, И.Б.ДАГБАЕВ (Буряад Республикын Правительство), Ф.П.БОТОВА, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), Н.Д.НАМСАРАЕВ (Генеральна директорай 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшо), Г.Х.ДАШЕЕВА (редактор), Т.В.САМБЯЛОВА (секретариадые хүтэлбэрлэгшэ-генеральна директорай орлогшо), Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА (редакторай орлогшо); таһагуудые даагшад: В.Г.ГОМБОЕВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.

Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришвилиин үйлэс, 23.

Хэблэлэй байшан "Буряад үнэн". E-mail: unen@mail.ru

Газетэ хэблэлэй 2 хуудалан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хамтын хэлэг - 49650. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг - 17.00.

"Республиканска типографи" гэнэн ОАО-до бэлэн диапозитивүүдхээ газетэ 2400 хэһэгээр хэблэгдээ. Директорэйн телефон: 21-40-45.

Б-0079-дэхи номертойгоор бүрихлэдэ абтанхай.

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорай-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмны - 21-54-54 (факс), ген. директорай 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариадай - 21-50-52; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-60-21; «Морин хуур», «Вершинь» журналнуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюутадай ажабайдалай болон олонийтын хүдэлмэрин, «Одон» журналай редакци - 21-54-93; мэдээслэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламны - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерин - 21-23-67.

Редакция ороһон материалнууд шүүмжэлэгдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагдартгүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нотагай нэрнүүдэй бэшэлгые хазгайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанамжа автарайхитай адли бэшэ байжа магад.